

Д. І. Сліпко-Кривуца,
аспірант, Таврійський державний агротехнологічний університет імені Дмитра Моторного
ORCIDID: [https:// orcid.org/0009-0005-5661-9982](https://orcid.org/0009-0005-5661-9982)

DOI: 10.32702/2306-6814.2025.20.232

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНІ МЕХАНІЗМИ ПІДТРИМКИ ФЕРМЕРСТВА В УМОВАХ ВІЙНИ ТА ПІСЛЯВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯ

D. Slipko-Kryvutsya,
Postgraduate student, Tavia State Agrotechnological University named after Dmytro Motorny

ORGANIZATIONAL AND ECONOMIC MECHANISMS FOR SUPPORTING
FARMING IN TIMES OF WAR AND POST-WAR RECOVERY

Стаття присвячена аналізу організаційно-економічних механізмів підтримки фермерства в умовах війни та післявоєнного відновлення. Визначено основні проблеми, з якими стикаються фермерські господарства: руйнування інфраструктури, скорочення земельного та ресурсного потенціалу, міграція робочої сили, зростання собівартості та обмежений доступ до фінансування. Обґрунтовано, що ефективна підтримка потребує поєднання державних інструментів (субсидії, пільгове кредитування, агрострахування, податкові пільги) з ринковими механізмами та міжнародною допомогою. Особливого значення набувають розвиток кооперації, кластерних форм організації, впровадження цифрових технологій і створення онлайн-платформ для торгівлі та логістики. Підкреслено необхідність модернізації матеріально-технічної бази, розвитку соціальної інфраструктури та підтримки молодих фермерів як рушійної сили інновацій. Зроблено висновок, що фермерство може стати ключовим драйвером відновлення аграрної економіки України, підвищення продовольчої безпеки та інтеграції у європейський економічний простір.

The article is devoted to an in-depth study of organizational and economic mechanisms for supporting farming under wartime conditions and post-war recovery, which are becoming a key factor in ensuring the resilience of the agricultural sector and the food security of the state. During wartime, farms face a wide range of systemic problems: the destruction of production and logistics capacities, the reduction of land and resource bases, labor shortages due to migration processes, rising production costs, and high risks of entrepreneurial activity. A significant barrier is also the limited access to credit and investment resources, which complicates the modernization of production facilities and the introduction of advanced technologies.

The article substantiates that the recovery and development of the farming sector are possible only through the comprehensive application of organizational and economic support mechanisms that combine state policy instruments, market self-regulation mechanisms, and international technical assistance. The main areas of state support include subsidies and grants, tax benefits,

preferential lending programs, agricultural insurance, as well as the development of institutions that facilitate farmers' access to resources and sales markets. It is shown that the development of cooperation and cluster initiatives is of particular importance, as they help to reduce production costs, increase sales efficiency, and form competitive advantages in both domestic and foreign markets.

An important component of support is the introduction of digital technologies in farming, the creation of online platforms for trade and logistics, monitoring systems, and agricultural insurance. This makes it possible to increase transparency, reduce risks, and ensure the adaptability of farms to unpredictable challenges. The article emphasizes that post-war recovery of farming should be based on the modernization of the material and technical base, the spread of energy-efficient and environmentally friendly technologies, the development of social infrastructure in rural areas, and the support of young farmers as a driving force of innovative changes.

It is concluded that farms can become a key driver of the recovery of Ukraine's agricultural economy, as they combine economic, social, and environmental functions. Their development will contribute to increasing employment in rural areas, preserving demographic potential, expanding export opportunities, and integrating Ukraine into the European economic space. The future prospects of farming will be determined by the ability to combine European experience and standards with national priorities, to implement effective state policies, and to introduce innovative technological solutions that will ensure sustainable development in the long term.

Ключові слова: фермерство; організаційно-економічні механізми; державна підтримка; воєнні виклики; післявоєнне відновлення; кооперація; кластери; агросстрахування; цифрові технології; продовольча безпека.

Key words: farming; organizational and economic mechanisms; state support; wartime challenges; post-war recovery; cooperation; clusters; agricultural insurance; digital technologies; food security.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ У ЗАГАЛЬНОМУ ВИГЛЯДІ ТА ЇЇ ЗВ'ЯЗОК ІЗ ВАЖЛИВИМИ НАУКОВИМИ ЧИ ПРАКТИЧНИМИ ЗАВДАННЯМИ

Фермерство є однією з ключових складових аграрного сектору України, оскільки воно забезпечує не лише продовольчу безпеку держави, а й виконує важливі соціально-економічні функції. Фермерські господарства формують значну частку валової продукції сільського господарства, створюють робочі місця для сільського населення, сприяють наповненню місцевих бюджетів та розвитку соціальної інфраструктури на рівні територіальних громад. Крім того, саме фермерство виступає рушійною силою диверсифікації сільської економіки, стимулює розвиток переробки, кооперації та місцевих ринків, зберігаючи при цьому традиційні форми господарювання та культурні цінності села.

В умовах війни діяльність фермерських господарств зазнала значних втрат і викликів. Руйнування виробничих та логістичних об'єктів, скорочення внутрішніх і зовнішніх ринків збуту, зростання цін на паливо, енергоносії та корми, а також обмежений доступ до кредитних ресурсів та інвестицій істотно ускладнили їхнє функціонування. Додатковим бар'єром стало підвищення

ризиків ведення бізнесу через воєнні дії, порушення логістичних ланцюгів і скорочення купівельної спроможності населення. За оцінками профільних асоціацій, у 2022—2023 рр. понад третина малих і середніх фермерських господарств змушена була скоротити обсяги виробництва, а частина взагалі призупинила діяльність.

Попри ці труднощі, фермери продовжують залишатися ключовими виробниками харчових продуктів і відіграють провідну роль у підтримці продовольчої безпеки країни. Їхня гнучкість, здатність швидко адаптуватися до нових умов, орієнтація на локальні ринки та коопераційні ініціативи дозволяють підтримувати життєздатність сільських територій навіть у кризових умовах. Водночас у післявоєнний період саме фермерські господарства можуть стати головними драйверами відновлення сільської економіки, розвитку місцевих громад, відбудови інфраструктури та інтеграції України у європейський простір.

Таким чином, роль фермерства в сучасних умовах виходить далеко за межі аграрного виробництва. Воно стає стратегічним чинником соціальної стабільності, відродження сільських територій і забезпечення стійкого розвитку держави у довгостроковій перспективі.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Огляд сучасних публікацій свідчить, що підтримка фермерства в умовах війни та післявоєнного відновлення потребує поєднання інституційних, фінансових та організаційно-економічних механізмів. Європейська комісія наголошує на ролі політики розвитку підприємництва та малих і середніх підприємств як драйверів економічної стійкості. Д. Норт та О. Вільямсон підкреслюють значення інституційних змін і мінімізації транзакційних витрат для ефективного функціонування аграрних ринків, що особливо актуально в умовах криз. Українські дослідники (Свиноус, Гаврик, Биба, Олійник) зосереджуються на типологізації фермерських господарств та особливостях їхнього розвитку в нестабільному середовищі, тоді як Гилка акцентує на кластерних формах як інструменті колективної стійкості. Загалом, зарубіжний і національний досвід доводить, що ефективна підтримка фермерства має базуватися на поєднанні інноваційних управлінських підходів, фінансових програм і розвитку кооперації для забезпечення відновлення та сталого розвитку галузі.

ФОРМУЛЮВАННЯ ЦІЛЕЙ СТАТТІ (ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ)

Метою статті є аналіз організаційно-економічних механізмів підтримки фермерства в умовах воєнних викликів і визначення перспектив їх удосконалення для післявоєнного розвитку.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ

У сучасних наукових дослідженнях підтримка підприємництва трактується як цілісна система інституційних, фінансових та організаційних заходів, спрямованих на підвищення конкурентоспроможності суб'єктів господарювання, стимулювання їхньої інноваційної активності та забезпечення сталого розвитку [1]. В умовах глобалізації й зростання невизначеності зовнішнього середовища, ця система розглядається не лише як сукупність державних і ринкових інструментів, а як багаторівневий механізм взаємодії держави, бізнесу, громад та міжнародних партнерів.

Для України питання підтримки фермерства набуває особливої ваги, оскільки саме малі та середні господарства найбільш вразливі до кризових явищ, воєнних викликів і зовнішніх шоків. Науковці підкреслюють, що фермерство не можна розглядати лише як економічний сектор — воно є фундаментом соціальної стабільності сільських громад, чинником збереження людського капіталу та основою продовольчої безпеки країни [2]. Тому механізми підтримки фермерських господарств мають поєднувати як класичні економічні інструменти, так і інноваційні підходи, зорієнтовані на довгострокову стійкість.

Організаційно-економічний механізм підтримки фермерства охоплює кілька ключових складових:

1. Економічні інструменти: субсидії, пільгове кредитування, гранти, податкові пільги та програми страхування ризиків. Вони спрямовані на зниження фінансових бар'єрів та стимулювання інвестиційної активності. Дослідження North і Williamson доводять, що саме дос-

туп до фінансових інструментів визначає конкурентоспроможність малих господарств [3, 4]. Організаційні форми: розвиток кооперативів, аграрних кластерів, дорадчих служб та бізнес-інкубаторів. Як зазначає Porter, саме кооперація та кластеризація дозволяють малим виробникам формувати ефективні ланцюги доданої вартості й посилювати їхню ринкову позицію [5].

2. Інституційне середовище: система законодавчих актів, державних і регіональних програм підтримки, а також міжнародна допомога (ЄС, FAO, Світовий банк). Олійник А. наголошує, що інституційна зрілість є визначальним чинником ефективності фермерського сектору, адже саме вона забезпечує прозорі правила гри та довіру між суб'єктами ринку [6].

3. Інноваційні підходи: цифровізація аграрного виробництва, впровадження smart-агро, розвиток електронних платформ для збуту продукції, пошук альтернативних ринків. Lambin акцентує, що інновації є базою довгострокової конкурентоспроможності, адже вони дозволяють фермерським господарствам не лише підвищувати продуктивність, але й адаптуватися до змін кон'юнктури та кліматичних ризиків [7].

Таким чином, підтримка фермерства повинна базуватися на системному поєднанні фінансових, організаційних, інституційних та інноваційних інструментів. У перспективі саме такий підхід дає змогу забезпечити стійкість фермерських господарств, їх інтеграцію у європейський аграрний простір та підвищення ролі фермерства у соціально-економічному розвитку сільських територій України.

Функціонування фермерських господарств в Україні у воєнних умовах супроводжується низкою системних проблем, які суттєво обмежують їхню економічну діяльність і посилюють потребу у державній та міжнародній підтримці.

По-перше, значних втрат зазнали виробничі потужності та земельні угіддя. За даними FAO, понад 30 % сільськогосподарських земель України тимчасово окуповані, заміновані або забруднені, що унеможливає їх використання у виробничому процесі. Значна частина тваринницьких комплексів, складів та елеваторів у східних і південних регіонах була пошкоджена чи знищена внаслідок бойових дій.

По-друге, війна створила серйозні логістичні бар'єри та обмежила експорт. Блокування морських портів у 2022 р. призвело до падіння експорту агропродукції майже на 40 %, а витрати на транспортування продукції залізницею чи автотранспортом зросли у 2—3 рази. Це безпосередньо вплинуло на рентабельність малих і середніх фермерських господарств, орієнтованих на зовнішні ринки.

По-третє, гостро відчувається дефіцит фінансових ресурсів. За інформацією НБУ, у 2022—2023 рр. частка кредитів для аграрного сектору становила лише 6—7 % від загального портфеля банківських кредитів, тоді як у країнах ЄС цей показник сягає 15—18 %. До того ж, середні кредитні ставки в Україні залишаються високими — 12—15 %, що робить позики практично недоступними для дрібних фермерів.

По-четверте, війна спричинила різке зростання цін на ресурси. Вартість пального зросла більш ніж на 40 % у 2022 р., ціни на добрива подвоїлися, а витрати

на корми підвищилися на 25—30 %. Це різко збільшило собівартість агропродукції та знизило конкурентоспроможність фермерів як на внутрішньому, так і на зовнішніх ринках.

По-п'яте, зниження купівельної спроможності населення обмежило внутрішній попит на продукцію фермерських господарств. За даними Держстату, у 2022 р. витрати домогосподарств на харчові продукти зросли до 49 % від загальних витрат, але споживання м'яса скоротилося майже на 12 %, молока — на 11 %, що безпосередньо вплинуло на збут продукції фермерів.

По-шосте, війна спричинила відтік трудових ресурсів через мобілізацію та вимушену міграцію. За оцінками ILO, понад 5 млн українців виїхали за кордон у пошуках безпеки, значна частина з них — працездатні особи із сільських територій. Це призвело до дефіциту кваліфікованої робочої сили у фермерських господарствах.

Нарешті, суттєво зросли ризики ведення бізнесу. В умовах невизначеності, воєнних загроз та відсутності ефективних механізмів страхування сільськогосподарських ризиків фермери стикаються з підвищеною вразливістю. За оцінками Світового банку, понад 60 % фермерських господарств України у 2022 р. працювали з нульовою або від'ємною рентабельністю.

Отже, сукупність цих факторів призвела до значного падіння фінансової стійкості фермерських господарств, скорочення їхньої прибутковості та зростання залежності від зовнішньої підтримки — як державної, так і міжнародної. Це підтверджує нагальну необхідність розробки системних програм допомоги та адаптації міжнародних практик підтримки сільського підприємництва до українських реалій.

У воєнних умовах функціонування фермерських господарств в Україні набуло критично вразливого характеру, що зумовило потребу у цільових інструментах державної та міжнародної підтримки. Ці механізми спрямовані на забезпечення мінімальної фінансової стабільності, збереження виробничого потенціалу та адаптацію фермерів до нових умов господарювання.

Одним із ключових напрямів є пільгове кредитування. Програма "Доступні кредити 5-7-9 %", яка діє в аграрному секторі, у 2022—2023 рр. охопила понад 25 тис. аграрних підприємств, з них значну частину — малі фермерські господарства. Обсяг виданих кредитів агросектору перевищив 120 млрд грн, причому близько 70 % позик було спрямовано на посівну кампанію та закупівлю пального й добрив.

Крім того, важливим елементом підтримки стали програми мікрофінансування, орієнтовані на дрібних фермерів і підприємців. Наприклад, у межах проєктів FAO та USAID лише у 2022 р. було видано понад 15 тис. грантів на суму понад 20 млн дол., що дозволило малим виробникам зберегти господарську діяльність і забезпечити продовольчу безпеку на локальному рівні.

Значну роль відіграють і грантові програми міжнародних донорів. ЄС у 2023 р. оголосив пакет підтримки для аграріїв України обсягом понад 50 млн євро, спрямований на розвиток малого та середнього фермерства, а також на впровадження інноваційних рішень. Водночас державні гарантії у кредитуванні (через Фонд розвитку підприємництва) дали можливість банкам видавати кредити аграріям навіть за умов високих ризиків.

Уряду вдалося запровадити низку податкових пільг, спрямованих на зменшення навантаження на фермерів у кризовий період. Так, підприємства, що працюють у зонах бойових дій або на тимчасово окупованих територіях, отримали право на відтермінування сплати податків і зборів. Для малих фермерських господарств діють спрощені процедури реєстрації та звітності, що дозволяє мінімізувати адміністративні витрати й зосередитися на збереженні виробництва.

За даними Міністерства фінансів, у 2022—2023 рр. обсяг податкових пільг для аграрного сектору склав близько 15 млрд грн, що частково компенсувало зростання витрат на ресурси та допомогло утримати фермерів на ринку.

Важливим чинником є діяльність державних і міжнародних програм, які підтримують фермерів у воєнних умовах. Програма "Доступні кредити 5-7-9 %" у сільському господарстві залишається основним механізмом короткострокового фінансування. Разом з тим громадські організації, асоціації та кооперативи відіграють значну роль у розподілі гуманітарної допомоги, насіння, кормів та засобів захисту рослин, які надходять від міжнародних партнерів.

Особливої уваги заслуговує підтримка релокації бізнесу у безпечніші регіони. Лише у 2022—2023 рр. понад 700 аграрних підприємств перемістили свою діяльність на західні та центральні області України, що дозволило зберегти робочі місця та уникнути повної зупинки виробництва.

Таким чином, у воєнний період організаційно-економічні механізми підтримки фермерства в Україні охоплюють фінансові, податкові та інституційні інструменти, які у комплексі дозволяють пом'якшити наслідки війни, знизити ризики для малих і середніх виробників та зберегти основу продовольчої безпеки держави.

Після завершення воєнних дій одним із головних завдань економічної політики України стане відновлення та модернізація фермерських господарств. Організаційно-економічні механізми мають бути спрямовані не лише на ліквідацію наслідків війни, а й на формування сучасної, конкурентоспроможної та стійкої аграрної моделі, інтегрованої у європейський ринок.

Зруйновані виробничі потужності та пошкоджені землі потребують масштабних інвестицій. За оцінками Світового банку (2023), збитки аграрного сектору України перевищили 8,7 млрд дол. США, з яких понад 30 % стосуються інфраструктури (склади, елеватори, тваринницькі комплекси).

У післявоєнний період доцільно реалізувати програми компенсації витрат фермерам на відновлення господарств, залучаючи державні та міжнародні ресурси. Державні інвестиції мають зосередитися на відбудові критичної інфраструктури — доріг, складів, систем іригації, логістичних хабів. Важливо також стимулювати будівництво нових сучасних ферм, що відповідатимуть європейським стандартам якості та безпеки, з використанням енергоефективних технологій.

Міжнародний досвід показує, що саме кооперація та кластеризація є драйверами післякризового розвитку. У ЄС близько 50 % сільськогосподарської продукції реалізується через кооперативи, а у Франції понад 60 % молока виробляється кооперативними структурами.

ми. Для України розвиток кооперативного руху означатиме подолання проблеми дрібнотоварності, спільне використання техніки, зниження витрат і формування конкурентних ланцюгів доданої вартості.

Створення аграрних кластерів, що об'єднують фермерів, переробників і логістичні компанії, дозволить підвищити ефективність виробництва та збуту [8]. Важливим елементом стане розвиток дорадчих служб та бізнес-інкубаторів на базі університетів і наукових центрів, які зможуть забезпечити фермерів знаннями, консультаціями та доступом до інновацій.

Відновлення має супроводжуватися масштабною цифровізацією та впровадженням інновацій. За даними OECD, використання технологій точного землеробства дозволяє знизити витрати на 15—20 % і підвищити врожайність на 20—25 %. В Україні вже у 2021—2022 рр. понад 12 % фермерських господарств використовували елементи точного землеробства (GPS-навігація, дрони, сенсори), і ця тенденція має посилитися після війни.

Перспективним напрямом стане використання цифрових платформ для маркетингу та збуту продукції, що дозволить фермерам напряму виходити на внутрішні і зовнішні споживачів. Важливою складовою є підтримка стартапів у сфері агроінновацій, що спеціалізуються на розробці smart-рішень, big data-аналітики, інтернету речей (IoT) та біотехнологій.

Війна призвела до масштабного відтоку трудових ресурсів: за даними ILO, понад 5 млн українців виїхали за кордон, серед них значна частка — жителі сільських територій. Це створює виклик для відновлення кадрового потенціалу фермерства.

У післявоєнний період необхідно реалізувати програми підготовки та перепідготовки кадрів, орієнтовані на сучасні агротехнології та цифрові навички. Особливу увагу слід приділити стимулюванню молодіжного та жіночого підприємництва, оскільки ці групи населення здатні стати драйверами інновацій та соціально орієнтованого бізнесу. Додатково має розвиватися соціальне підприємництво, яке сприятиме інтеграції вразливих груп населення (ветеранів, внутрішньо переміщених осіб, багатодітних сімей) у господарську діяльність.

Отже, організаційно-економічні механізми післявоєнного відновлення фермерства мають охоплювати відбудову виробничої бази, розвиток кооперації, інноваційну трансформацію та інвестування у людський капітал. Їхня реалізація дозволить не лише відновити втрачені потужності, але й створити сучасну модель фермерського господарювання, здатну забезпечувати продовольчу безпеку, конкурентоспроможність і соціальну стійкість України в умовах інтеграції до ЄС.

Євроінтеграційний курс України формує для фермерських господарств не лише виклики, а й широкі можливості для розвитку. Інтеграція у спільний європейський ринок дозволяє українським аграріям вийти на якісно новий рівень господарювання, підвищити конкурентоспроможність і забезпечити сталість сільських територій.

По-перше, важливим ресурсом є доступ до програм підтримки ЄС, зокрема LEADER та Європейського сільськогосподарського фонду розвитку сільських те-

риторій (EAFRD). Ці інструменти надають фермерам можливість отримувати гранти на розвиток місцевих ініціатив, модернізацію виробничої бази, впровадження інновацій та розвиток соціальної інфраструктури. Досвід країн Центральної та Східної Європи показує, що завдяки програмі LEADER лише за період 2014—2020 рр. було реалізовано понад 200 тис. локальних проєктів, що суттєво змінило обличчя сільських громад. Для України долучення до таких програм означатиме додаткові можливості для фінансування відбудови та модернізації фермерського сектору.

По-друге, гармонізація стандартів якості та безпеки продукції відкриває шлях для розширення експорту. Хоча це потребує значних інвестицій, відповідність вимогам ЄС дозволить українським фермерам забезпечити стабільний збут на одному з найбільших ринків світу. Крім того, адаптація стандартів підвищить довіру споживачів і сприятиме розвитку нових сегментів — від органічних продуктів до продукції з географічним зазначенням.

По-третє, перспективною є інтеграція у європейські ланцюги створення вартості. Це означає не лише експорт сировини, але й розвиток партнерських відносин із європейськими переробними підприємствами, логістичними компаніями та ритейлерами. Така інтеграція дозволить українським фермерам отримувати більшу частку доданої вартості, формувати сталі ринкові позиції та диверсифікувати канали збуту.

По-четверте, європейський вектор розвитку стимулює екологічне та органічне виробництво. В ЄС сегмент органіки щороку зростає на 5—8 %, а його обсяг перевищує 40 млрд євро. Україна вже має потенціал у цій сфері: за даними Єврокомісії, у 2022 р. країна посіла 4-те місце серед постачальників органічної продукції до ЄС, забезпечивши понад 9 % імпорту. Подальший розвиток органічного виробництва відповідно до стандартів ЄС може стати одним із ключових конкурентних переваг українських фермерів.

Отже, перспективи євроінтеграції для українського фермерства полягають у поєднанні фінансової підтримки, гармонізації стандартів, включення у європейські ланцюги вартості та розвитку органічного виробництва. Це створює умови для підвищення конкурентоспроможності фермерів, забезпечення сталого розвитку сільських громад і зміцнення позицій України на світовому аграрному ринку.

ВИСНОВКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ РОЗВІДОК У ДАНОМУ НАПРЯМІ

Організаційно-економічні механізми підтримки фермерства в умовах війни та у післявоєнний період мають спиратися на системний і комплексний підхід, що поєднує фінансові, податкові, інституційні та інноваційні інструменти. Їхнє завдання полягає не лише у короткостроковому реагуванні на кризові виклики, а й у формуванні передумов для довгострокового розвитку та модернізації фермерського сектору.

У короткостроковій перспективі пріоритетними заходами є забезпечення доступу фермерських господарств до кредитних ресурсів, грантових і мікрофінансових програм, гуманітарної допомоги та податкових

пільг. Це дозволить зберегти базову життєздатність сектору, мінімізувати ризик банкрутства та уникнути масового скорочення виробництва. За оцінками FAO, близько 30 % українських фермерів змогли продовжити діяльність саме завдяки програмам екстреної підтримки.

У довгостроковому вимірі ключовими стратегічними орієнтирами є розвиток кооперації та кластеризації, що сприятиме формуванню сталих ланцюгів доданої вартості, посиленню позицій малих і середніх виробників на внутрішньому й зовнішніх ринках. Важливим напрямом є цифровізація та впровадження smart-технологій, що дозволить підвищити продуктивність, знизити виробничі витрати та інтегрувати українських фермерів у глобальні інноваційні тренди. Особливу роль відіграє гармонізація стандартів якості та безпеки продукції відповідно до вимог ЄС, що відкриє доступ до одного з найбільших і найплатоспроможніших ринків світу.

Інтеграція у європейський економічний простір має стати стратегічною метою розвитку українського фермерства. Вона передбачає не лише фінансову підтримку через програми ЄС (LEADER, EAFRD), а й доступ до сучасних технологій, освітніх програм та міжнародних партнерських мереж. Це створить нові можливості для інновацій, диверсифікації виробництва та підвищення конкурентоспроможності.

Таким чином, реалізація організаційно-економічних механізмів підтримки фермерства дасть змогу не лише відновити аграрний сектор після війни, а й здійснити його глибоку структурну модернізацію. Українське фермерство має шанс трансформуватися у потужний і високотехнологічний сектор, що стане фундаментом продовольчої безпеки країни, рушієм відродження сільських територій та активним учасником світового аграрного ринку.

Література:

1. European Commission. Entrepreneurship and Small and Medium-sized Enterprises (SMEs) Policy. Brussels: EC, 2020.
2. Свиноус І., Гаврик О., Биба В. Методичні підходи до типологізації фермерських господарств. Економічний дискурс. 2020. № 1. С. 105—116.
3. North D. C. Institutions, Institutional Change and Economic Performance. Cambridge: Cambridge University Press, 1990.
4. Williamson O. E. The New Institutional Economics: Taking Stock, Looking Ahead. Journal of Economic Literature. 2000. Vol. 38, No. 3. P. 595—613.
5. Porter M. E. Clusters and the New Economics of Competition. Harvard Business Review. 1998. Vol. 76, No. 6. P. 77—90.
6. Олійник А. С. Особливості функціонування фермерських господарств в Україні. Вісник Бердянського університету менеджменту і бізнесу. 2015. № 4. С. 64—67.
7. Lambin J.-J. Strategic Marketing: A European Perspective. 2nd ed. London: McGraw-Hill, 2004.
8. Гилка М. Д. Тенденції розвитку кластерних формувань в аграрному секторі України. Інноваційна економіка. 2015. № 2. С. 34—38.

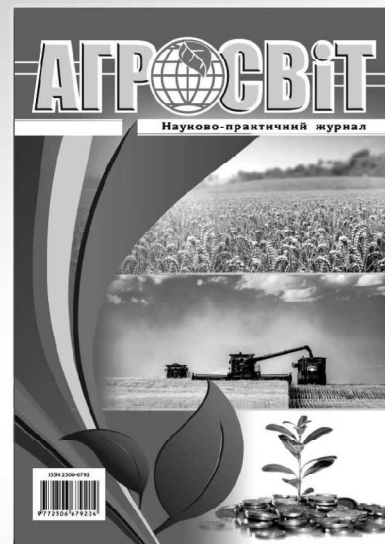
References:

1. European Commission (2020), Entrepreneurship and Small and Medium-sized Enterprises (SMEs) Policy, EC, Brussels.
 2. Svytnous, I. Havryk, O. and Byba, V. (2020), "Methodological approaches to typology of farms", Ekonomichnyj dyskurs, vol. 1, pp. 105—116.
 3. North, D.C. (1990), Institutions, Institutional Change and Economic Performance. Cambridge University Press, Cambridge, UK.
 4. Williamson, O. (2000), "The New Institutional Economics: Taking Stock, Looking Ahead", Journal of Economic Literature, vol. 38, pp. 595—613.
 5. Porter, M.E. (1998), "Clusters and the New Economics of Competition", Harvard Business Review, vol. 76 (6), pp. 77—90.
 6. Olijnyk, A.S. (2015), "Features of the functioning of farms in Ukraine", Visnyk Berdians'koho universytetu menedzhmentu i biznesu, vol. 4, pp. 64—67.
 7. Lambin, J.-J. (2004), Strategic Marketing: A European Perspective, 2nd ed., McGraw-Hill, London, UK.
 8. Hylka, M.D. (2015), "Trends in the development of cluster formations in the agricultural sector of Ukraine", Innovatsijna ekonomika, vol. 2, pp. 34—38.
- Стаття надійшла до редакції 03.10.2025 р.*

АГРОСВІТ

<https://nauka.com.ua>

Передплатний індекс: 23847

Виходить 24 рази на рік

**Журнал включено до переліку
наукових фахових видань України
з ЕКОНОМІЧНИХ НАУК (Категорія «Б»)**

Спеціальності – 051, 071, 072, 073, 075, 076, 292